

ОСОБЕНИ ФОРМИ НА ЗАДРУЖНА ПРЕСТЪПНА ДЕЙНОСТ – СЪИЗВЪРШИТЕЛСТВО И НЕОБХОДИМО СЪУЧАСТИЕ

Калина Чапкънова

докторант, Бургаски свободен университет

SPECIAL FORMS OF MULTY-PARTY COMMISSION OF CRIME - CRIMES COMMITTED BY TWO OR MORE PERSONS AND NECESSARY COMPLICITY

Kalina Chapkanova

PhD Student, Burgas Free University

Abstract: *The purpose of this article is to summarize the main theoretical points regarding crimes committed by two or more persons and crimes with necessary complicity. To dwell on some controversial points, to indicate the problems that arise in practice and to present authors own view on the problem.*

Key words: *multy-party commission of crime, complicity, necessary complicity, crimes committed by two or more persons.*

Динамиката на развитие на обществото и кризите, през които преминава, слагат своя отпечатък върху характеристиките на престъпността, която неминуемо присъства във всеки етап от съществуването му. Като социално явление престъпността е огледало на съпътстващата ни реалност във всяка една сфера на човешкия живот. Новите технологии, променените форми на комуникация и организация на ежедневието ни водят до промяна в съотношението на способите /формите/ на извършване на престъпленията.

Статистиката показва, че през последните години относителният брой на случаите, при които престъпната дейност е резултат от поведението на две и повече лица, спрямо общия брой посегателства при редица престъпления е нараснал¹. Минимален брой са хипотезите, при които отсъства координация между извършителите на престъплението и „общност на умисъла“ между тях. В повечето случаи сме изправени пред задружно осъществена престъпната дейност.

Понятието задружна престъпна дейност няма легално определение. То е твърде широко по обхват и се урежда от норми на Общата и Особената част на Наказателния кодекс. Дефиницията, която теорията предлага за този вид дейност е съвместно, координирано или комплексно, умишлено участие на множество /две или повече/ лица в реализирането на определено умишлено престъпление². Тя обхваща наред с основ-

¹ www.prb.bg, Доклад за прилагането на закона и за дейността на прокуратурата и на разследващите органи през 2021 година.

² Марков, Р. Престъпна и правомерна дейност на множество лица. С., Феня, 2006, с.21.

ните форми на съучастие /съизвършителство и съучастие в тесен /собствен/ смисъл³/, така и форми предвидени в Особената част на НК /престъпление извършено от две или повече лица, престъпление извършено от тълпа, сдружаване с престъпна цел и необходимо съучастие/. Като класически форми на задружната престъпна дейност някои автори приемат наред със съучастиято и задружното приготвяне⁴.

Настоящото изложение е свързано с две от особените форми на задружна престъпна дейност и проблемите, които възникват при тяхното определяне в практиката: съизвършителство и необходимо съучастие.

1. Съизвършителството има легално определение в чл.93, т.12 от НК – Престъплението е извършено от две или повече лица, когато в самото изпълнение са участвали най-малко две лица⁵. На база цитираната норма и след съобразяване с всички изисквания, които поставя тя към тази форма на задружна престъпна дейност, в теорията се приема, че съизвършител е всеки, който лично и непосредствено или посредством наказателнонеотговорно лице участва в изпълнението на умишлено престъпление, като създава неговите фактически обстоятелства и наличието на умишъл у други участници за постигане на същия престъпен резултат⁶.

Разпоредбата на чл.93, т.12 от НК е създадена със ЗИДНК от 31 март 1982 г.⁷. Наред с нея са променени и текстовете на чл.202, ал.1, т.2 от НК /длъжностно присвояване/, чл.210, ал.1, т.2 от НК /измама/, 354, ал.2, б. “б” от НК, като изразът „осъществяване на престъплението в тези три норми е заменен с „извършване“ на престъплението /деянието/, в който се влага по-тесен смисъл и така е постигнат синхрон с нововъведената легална дефиниция за съизвършителство.

За определени престъпления в НК, като чл.240, ал.2 от НК, 372, ал.2 от НК, 376, ал.3 от НК, чл.381 от НК са предвидени квалифицирани състави, ако са извършени от „група граждани“, „група лица“ или „групово“. В теорията и практиката се приема, че в тези случаи също се касае за деяния извършени „от две или повече лица“ по см. на чл.93, т.12 от НК. Липсата на еднаква формулировка при идентичност на правната квалификация е пример за законодателен пропуск, който отдавна е бил констатиран, но все още не е преодолян.

В нашето по-старо законодателство – Наказателния закон от 1951 г. и Наказателния кодекс от 1956 г. използваното понятие „неколцина“, също е било определено като съучастие, но не е какво да е съучастие, а участие на най-малко две лица като съизвършители в определено престъпление⁸.

В доктрината под влияние на съветската правна мисъл, някои автори използват термин „групови престъпления“ като синоним на престъпленията извършени от „две или повече лица“.

³ Това са лицата, които съдействат на извършителя, без да участват в самото изпълнително деяние на престъплението. Съучастници в тесен смисъл са подбудителите и помагачите.

⁴ Марков, Р. Цит. съч. с.22.

⁵ Такива са напр. престъпленията по чл.142, ал.2, т.2 от НК, 149, ал.4, т.1 от НК, 152, ал.3, т.1 от НК, 195, ал.1, т. 5 от НК, 199, ал.1 от НК, чл.240, ал.2 от НК, чл.202, ал.1, т.2 от НК, 210, ал.1, т.2 от НК, 213а, ал.2, т.4 от НК, чл.234, ал.3, т.2 от НК, чл.235, ал.3, т.1 от НК, чл.238, ал.3, т.1 от НК, чл.240, ал.2 от НК, чл.240а, ал.3, т.5 от НК, чл.242, ал.1, б. “е” от НК, чл.253, ал.3, т.1 от НК, 260а, ал.7, т.1 от НК, 348а, ал.2, т.1 от НК, 372, ал.1 от НК, 376, ал.3 от НК, чл.381 от НК.

⁶ Марков, Р. Престъпна и правомерна дейност на множество лица, с.27.

⁷ В сила от 1 юли 1982 г.

⁸ ТР №91/01.12.1962 г., по тнд №26/63 г., ОСНК на ВС.

Правната логика наложила създаването на нормата на чл.93, т.12 от НК е свързана с обществената опасност на съучастието, което като способ на извършване на престъплението, се отчита винаги като отегчаващо обстоятелство при индивидуализацията на наказанието⁹. При определени престъпления съизвършителството повишава обществената опасност на деянието, така че тя не може да бъде отчетена в рамките на основния състав, дори и при прилагане на максимално предвиденото наказание в него./ Има се предвид съпоставката между „престъпление извършено от две или повече лица и такова извършено от едно лице с помощта на помагач и наличие на подбудител/. Това именно е наложило създаването на квалифициран състав на престъплението, в който е отчетена обществената опасност на съизвършителството, посредством завишеното наказание, което е предвидено спрямо основния състав на същото престъпление. Този извод залегнал в НК, като теоретична постановка е бил проверен и чрез емпирично изследване на фактически данни за определено престъпление. Анализът на резултатите е показал, че хипотезата, заложена в закона за повишената обществена опасност на съизвършителството, се потвърждава на практика¹⁰.

От обективна страна за съизвършителството е характерно участието на поне две лица в самото изпълнение на престъплението. Това означава, че всяко от лицата може да извършва изцяло изпълнителното деяние или части /елементи/ от него при разпределение на ролите в престъпната дейност.

Съизвършителството може да бъде реализирано по различни начини. Едновременно /успоредно/ съизвършителство е налице, когато елементите на изпълнителното деяние се осъществяват по едно и също време от съизвършителите /заедно проникват в чужд дом и отнасят заедно вещите, нанасят заедно побой над пострадалия/. При последователното съизвършителство съизвършителите осъществяват елементи от изпълнителното деяние един след друг – при измама единият първо възбужда заблуждение у жертвата, другият го поддържа и така причинява имотна вреда.

Различаваме и съизвършителство при разпределение на ролите. Всеки от съучастниците е на местопрестъплението и върши нещо съществено от гледна точка на конкретния замисъл на извършителите, като неговата дейност е елемент от изпълнителното деяние на престъплението, напр. при грабеж едно от лицата упражнява принудата върху жертвата, а друго отнема вещите.

⁹ Владимиров, Р. Съучастие при усложнена престъпна дейност, РУ „Ангел Кънчев“, Юридически факултет, 1996, с.69, 70, застъпва становище, че съучастието не винаги повишава степента на обществена опасност на престъплението. То може да я понижи или да не окаже влияние върху нея. Такива са случаите, при които не са реализирани преимуществата на задружния способ на действие. Например вследствие недостатъчна съгласуваност или намесата на други обективни или субективни фактори, съучастниците са си пречили и реално са забавили развитието на престъпния процес или са намалили неговата ефективност. Така изложеното становище не би могло да се сподели не само защото е в противовес с установената съдебна практика. Степента на обществена опасност е пряко обусловена от начина на осъществяване на деянието и общественоопасните последици които произтичат от него, както съставомерните такива така и несъставомерните. Фактът, че „съучастниците са си пречили и не са реализирани преимуществата на задружния способ на действие“, следва да се оценява не само с оглед настъпилите съставомерни последици, но и несъставомерните, които могат да дадат основание да се приеме, че деянието е с по-висока степен на обществена опасност.

¹⁰ Филчев, Н., Способ на извършване на престъплението. С, Университетско издателство „Климент Охридски“, 1990, с.132.

От субективна страна за съизвършителството е характерно наличие на общ умисъл, у всеки съизвършител за съвместно осъществяване на изпълнителното деяние с останалите съизвършители.

В случаите, при които съставът на дадено престъпление изисква „особено качество“ за субекта, качеството на съизвършители в това престъпление могат да имат само лица притежаващи това качество.

Когато се касае за усложнена престъпна дейност, особеното качество може да се притежава само от един от съизвършителите. При двуактните престъпления, всеки съизвършител може да осъществи двата акта, но е възможно и всяко лице да участва лично и непосредствено само в един от актовете, но при наличие на съответния умисъл да носи наказателна отговорност и за другия акт. Запомнящ се пример е изнасилването, при което деецът от мъжки пол, който е осъществил съвкупление с пострадалата, може да е извършил престъплението със съизвършител жена, която да е взела участие само в упражняването на принудата.

Аналогично е поставен въпросът и със съставните престъпления, извършени от две или повече лица. Съизвършителство е налице, когато участниците разпределят ролите си, така че всеки от тях участва в едно от престъпленията елемент на съставното престъпление. Спорна през годините е била квалификацията на престъпленията извършени от т.нар. „особени субекти“ при съставното длъжностно присвояване по чл.202, ал.1, т.1 от НК, за улесняването на което е извършено и друго престъпление. С Постановление №7 от 1987 г. на Пленума на ВС, е преодоляна противоречивата практика, като обосновано се приема, че престъплението улесняващо присвояването, може да се извърши и от лице, което не е длъжностно по см. на чл.93, т.1 от НК. Когато това лице е действало по предварително сговаряне с длъжностното, е налице съизвършителство в съставното присвояване и то следва да се квалифицира не само по т.1, но и по т.2 на чл.202, ал.1 от НК¹¹.

В Тълкувателно решение №1 от 24.01.2022 г. ОСНК на ВКС, при анализиране на Постановление №3 от 18.XII.1970 г. на Пленума на ВС, изм. и доп. с Постановление №9 от 10.XII.1975 г. на Пленума на ВС и Постановление №7 от 6.VII.1987 г. на Пленума на ВС, в които са обсъдени някои основни въпроси за длъжностните присвоявания, ВКС прие, че в мотивните части на Постановленията на Пленума на ВС са дадени принципни разрешения касаещи субекта, изпълнителното деяние, отделните квалифициращи обстоятелства, съучастие в престъплението и определяне на наказанието, които са валидни и понастоящем.

Проблемите, които възникват в практиката, се свеждат до отграничаването на съизвършителството от помагачеството в дадено престъпление¹². В тази връзка се застъпва становището, че наред с формално определения критерий от законодателя, трябва да се приложи и материалният критерий. Същият се свежда до изясняване на въпроса, дали престъпното деяние е насочено пряко срещу обекта и създава ли то конкретна опасност за съответното обществено отношение. Докато помагачът само улеснява изпълнението, то извършителят въздейства върху предмета на престъплението, като причинява пряко общественоопасния резултат. Материалният критерий позволява да се установи действителното социално значение на постъпката¹³.

¹¹ Решение №367/1982 г. , I НО в обратния смъсъл.

¹² Решение № 166 от 25.11.2020 г. на ВКС по н. д. № 642/2020 г., II НО., докладчик съдията Бисер Троянов.

¹³ Филчев, Н.Способ за извършване на престъплението., с.157-158.

Не се спори, че престъплението извършено от две или повече лица е проява на съвместна престъпна дейност. Тази форма на задружна престъпна дейност предвидена в особената част на НК, представлява конкретизация на нормите на съучастие и специално на неговата форма съизвършителство¹⁴. В процеса на правоприлагане на тези квалифицирани норми, общите норми за извършителство, респ. съизвършителство – чл. 20-22 от НК, не следва да се сочат изрично като част от квалификацията на задружната престъпна дейност, нито се прилагат регламентираните в тях правила. Този извод се налага, от обстоятелството, че самата съвместна дейност е предвидена от законодателя като елемент от състава и е взета предвид при определяне размера и вида на наказанието в съответната норма¹⁵. Това принципно разбиране се пренебрегва в съдебната практика.

С така изложената теза изцяло следва да се съгласим, но само когато в задружната престъпна дейност са участвали единствено съизвършители. Няма пречка наред с двамата или повече съизвършители, деянието да е осъществено със съдействието на помагачи или подбудители, като тяхното деяние ще е съставомерно по квалифицирания състав /престъпление извършено от две или повече лица/ на съответното престъпление /пример чл.195, ал.1, т.5 от НК/. При индивидуализацията на наказанията им, съдът се ръководи от разпоредбата на чл.21, ал.1 от НК и взема предвид характера и степента на участие в престъплението. В този случай позоваването на чл.20, ал.2 и 3 от НК и включването му като част от правната квалификация на деянието е правилно и задължително.

В съдебната практика разгледаните два случая не се отграничават и често се смесват. При наличие единствено на съизвършители в квалифицираните състави на престъпления извършени от две или повече лица се сочат и общите норми на НК в правната квалификация на деянието. В обратната хипотеза, липсва позоваване на чл.20 ал.2 и 3 от НК, при наличие на подбудители и помагачи към квалифицираните състави на съучастие.

За специален случай на съизвършителство, се приема предварителният сговор, предвиден като квалифициран състав на някои престъпления в Особената част на НК/ напр. кражба – чл.195, ал.1, т.5 от НК, грабеж – чл.199, ал.1, т.2 от НК, длъжностно присвояване – чл.202, ал.1, т.2 от НК, измама – чл.210, ал.1, т.2 от НК, продажба на акцизни стоки без бандерол – чл. 234, ал.2, т.2 от НК и други престъпления в отделните стопански отрасли – чл.235, ал.3, т.1 от НК, чл.238, ал.3, т.1 от НК, чл.240а, ал.3, т.5 от НК, квалифицирана контрабанда – чл.242, ал.1, б. “е” от НК, изпиране на пари – чл.253, ал.3, т.1 от НК/. При него две или повече лица извършват едно престъпление при наличието на предварителен общ умисъл. В зависимост от съдържанието на умисъла, сговорът се дели на общ и конкретен. Сговорът е конкретен когато извършителите са се уговорили да извършат само едно конкретно престъпление/квалифицирани

¹⁴ Марков, Р. Цит. съч. с.47, приема, че формите на същинското съучастие са две: съучастие в собствен /тесен/ смисъл-един извършител и поне един акцесорен съучастник-подбудител или помагач и съизвършителство, когато в самото изпълнение на престъплението участват две или повече лица. В този смисъл Филчев, Н. Цит. съч. с.144, 146, Владимирова, Р. Цит. съч. с.104, разграничават три категории форми на съучастие: обикновено или просто /съучастие в тесния смисъл/, съизвършителство и специални форми. Стойнов, А. Наказателно право. Обща част. Второ издание. С., Сиела, 2019, с.365, Ненов И. Наказателно право на Република България. Обща част. Книга втора. ред. А. Стойнов, С., Софи-Р, 1992, с.174, определят като основни форми на съучастие съизвършителство, подбудителство и помагачество.

¹⁵ Марков, Р. Цит. съч. с.49.

състави на кражба, измама, длъжностно присвояване и др./ При общият стговор, каквото е единствено този по чл.199 ал.1 т.2 от НК, уговорката е за неограничен брой престъпления.

2. Необходимото съучастие, терминологично възприето като несъщинско съучастие, е тази форма на съвместна престъпна дейност, при която естеството на престъплението изисква за осъществяването му в изпълнителното деяние да участват най-малко две лица. Деянието на всеки участник не е престъпление само по себе си, но съвместната дейност на всички лица, като цяло придобива характер на престъпление.

Комплексът от действията на „необходимите съучастници“ разкрива особена по своя характер обществена опасност. Нейната специфика може да бъде отразена адекватно в закона само като се криминализира цялата проява, а не отделните ѝ части – действията на различните лица¹⁶.

Така нареченото необходимо съучастие според Долапчиев, не е необходимо съучастие в технически смисъл на думата, защото доколкото то е наказуемо е налице извършителство, респ. съизвършителство, а от друга страна, само по общо правило, но не и винаги се изисква виновното деяние на няколко лица. Също не е нужно съществуващото във от извършителя лице, да е предприело едно деяние, което да стои в причинна връзка с престъпния резултат. Онова което е необходимо в случая е наличността на няколко лица, чрез които се осъществява престъпният състав¹⁷.

Институтът на необходимото съучастие обхваща предвидени в норми на Особената част на НК, умишлени престъпления, които не могат да бъдат извършени от едно лице. Тази задружна престъпна дейност е характеристика на основния състав на престъплението.

Приема се, че именно необходимото съучастие стои най-близо до задружната престъпна дейност извършена от две или повече лица¹⁸. Общото е, че и двете хипотези са предвидени в норми на Особената част на НК. Разликата се свежда, до това, че престъплението извършено от две или повече лица, представлява квалифициращо обстоятелство и няма пречка основният състав на престъплението да бъде осъществен от едно лице.

В теорията се приема, че според насоката на деянията на участващите субекти, два или повече, необходимото съучастие, може да се подраздели на две групи /форми/¹⁹:

Към едната се отнасят случаите, когато деянията са насрещно насочени, като при съответните условия всяко лице, с деянието си въздейства по определен начин върху личността на другото. Деянията са взаимно допълващи се и кореспондиращи по между си. Към тази група се отнася напр. престъплението по чл.154 от НК – кръвосмешение.

Към втората група се отнасят случаите, когато се извършват еднопосочни деяния от лицата /които най-често са повече от две/, които действат в една и съща посока. Тази група може да се подраздели на две подгрупи на база относимост на съставите към така нар. престъпни сдружения²⁰. В първата подгрупа се включват престъпления,

¹⁶ Филчев, Н. Цит. съч, с.153.

¹⁷ Долапчиев, Н. Наказателно право. Том първи. Обща част, С., БАН, 1994, с.440, 441.

¹⁸ Марков, Р. Цит. съч., с.54.

¹⁹ Долапчиев, Н. Цит. съч, с.440, Владимирова, Р. с.119-120. В този смисъл Марков, Р. Цит. съч., с.55.

²⁰ Марков, Р. Цит. съч, с.56.

които не се свеждат до членство в сдружения с престъпна цел – опит за преврат, бунт или въоръжено въстание по чл.95 НК.

Към втората подгрупа се отнасят престъпления изрязващи се в участие в „престъпни общности“ или „престъпни сдружения“, образувани с цел извършване на престъпления. С оглед организираността на престъпните общности, те са:

1. Общности без организиран характер – 163, ал.1 от НК²¹ – тълпа събрана с цел предстоящо нападение във връзка с национална или расова принадлежност²², 298, ал.1 от НК затворници, които са се наговорили да бягат чрез задружни усилия.

2. Сдружения с организиран характер. Тук спадат различните форми на престъпни сдружения, а именно организации, обикновена престъпна група и организирана престъпна група. Такива са организации и групи по чл.321а от НК, които чрез използване сила или внушение на страх сключват сделки или извличат облаги; по чл.162, ал.3 и ал.4 от НК, които си поставят за цел да проповядват или подбуждат към дискриминация, насилие или омраза, основани на раса, народност или етническа принадлежност; по чл.356б, ал.2 от НК, създадени със цел подготовка и извършване в чужбина на деяние по чл.242, ал.2 и 3 или деянията по чл.356а от НК; по чл.109, ал.1,2 и 3 от НК, които си поставят за цел да извършват престъпления по Глава Първа от НК и в частност по чл.108а от НК. Тук се отнасят и организираните престъпни групи – чл.321 ал.1 и 2 от НК.

Участието в престъпно сдружение е случай на необходимо съучастие. За да е на лице съставомерност на деянието е нужно поне още едно лице при така нар. обикновена престъпна група и поне още двама участници при организирана престъпна група.

Нееднозначно в теорията се определя престъплението по образуване на престъпно сдружение. Някои автори приемат, че престъпления на необходимо съучастие са не само „членуването“, но и „образуването“ на престъпното сдружение. Обосновават тезата си с аргумента, че за „образуване“ отговаря не само „инициаторът“, но и всеки, който участва при първоначалното съгласуване на волята на участниците. Дори групата да се състои само от двама души, от които единият е инициаторът, за постигане на съгласие и създаване на групата е необходимо, поне още един субект да направи съответното насрещно волеизявление²³.

Противно на изложеното се приема, че поради формалния си характер, образуването може да се изпълни и без лицата, върху които субектът въздейства, да склонят да участват в сдружението, следователно не се изисква необходимост извършителят да е подпомаган от друго лице, което осъществява състава на деянието. При липса на законово диференцирана отговорност между образуване и ръководене, различието по между им се отчита при индивидуализацията на наказанието, като се използват кри-

²¹ Не са форма на необходимо съучастие, квалифицираните случаи на престъпления извършени от участници в тълпа, напр. чл.269, ал.2 от НК. Основният състав би могъл да се осъществи и еднолично и не изисква множественост на субектите.

²² В НК липсва дефиниция на понятието тълпа. Теоретичното определение, което може да бъде споделено за тълпа е „указано в състав на Особената част на НК нетрайно, неструктурирано публично струпване на множество хора с неопределен брой, което се отличава с образуване на колективно съзнание и повишена готовност за незабавно действие на неговите участници и е открито за присъединяване на неограничен брой лица“. Пушкарова, И. Форми на организирана престъпна дейност по Наказателния кодекс на Република България, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2011 г., с. 295.

²³ Марков, Р. Цит. съч., с.72.

териите за обикновено съучастие²⁴. Настоящата позиция може да бъде споделена, като се изхожда и от факта, че лицето, което образува групата, може да осъществи дейностите по подбор на участниците в нея, да ги мотивира и склони да участват в нея, но самият той да не участва. Дейността по образуване е различна от тази по участие и първата не предполага необходимост от множественост на субектите на деянието по образуване.

Не са престъпления на необходимо съучастие ръководенето и финансирането на престъпно сдружение. Както ръководенето така и финансирането по необходимост предполагат съдействието на участник в сдружението или на външно лице, но тези лица ще носят отговорност за друго посегателство /напр.членуване в ОПГ/. Ръководенето и всяка от хипотезите на финансиране са съставомерни и при еднолично извършителство.

Осъществяването на престъпление по поръчение или в изпълнение на решение на престъпно сдружение също не е престъпление на необходимо съучастие. Това са деяния, които могат да бъдат осъществени и еднолично. Връзката на субекта с престъпното сдружение е квалифициращо обстоятелство, аналогично с разгледания случай на престъпления извършени от тъпа /чл.163 от НК/.

Не се отнасят към случаите на необходимо съучастие, престъпленията за извършването на които са необходими две лица, които имат качество на жертва и субект на престъплението.

Когато за реализирането на престъпление са нужни няколко лица, но деянието само на едно от тях е наказуемо, какъвто е примерът с предоставянето на помещения на различни лица за полови сношения и блудствени действия /чл.155, ал.2 от НК/, също не е налице престъпление на необходимо съучастие, тъй като ползващите помещенията не са наказуеми по този текст от НК.

При обсъждане същността на необходимото съучастие, чрез посочване на конкретни състави от НК носещи неговите белези, е нужно да се анализира в светлината на най-новата съдебна практика²⁵ правната същност на подкупа, в различните му хипотези очертани в НК.

В доктрината съществува теза, различна от вече разгледаната за същността на „необходимото съучастие“, а именно, че всеки от „съучастниците“ върши свое отделно престъпление. Затова техните отделни престъпления могат да имат и различни правни квалификации. Като пример се сочи приемането на подкуп по чл.301 от НК и даването на подкуп по чл.304 от НК²⁶. Подкупът се разглежда като разновидност на необходимото съучастие. Извършването на престъплението по чл.301 от НК се приема, че е обусловено от това по чл.304 от НК. Престъплението се разглежда като „делка“, при която поведението на всяко лице е необходимо условие за нейното осъществяване.

Наред с описаното становище в теорията се подкрепя и виждане, че подкупът, свързан с даване и получаване на дар или каквато и да е друга имотна облага и активния подкуп по чл.304, ал.2 от НК, са особена форма на съучастие. Активният подкуп се приема като съучастие в пасивния, а при чл.304, ал.2 от НК – далият облагата

²⁴ Пушкарова, И. Цит. съч., с.284.

²⁵ Тълкувателно решение № 1от 12.03.2021 г. на ВКС, по тълк.д. №1 /2019 г., ОСНК

²⁶ Гиргинов, А. Наказателно право на Република България, Обща част, Второ основно преработено и допълнено издание, С., Софи-Р, 2009, с.216, 217.

субект се приема за подбудител или помагач или и двете, за извършване на другото престъпление, а негов извършител е длъжностното лице получило подкупа²⁷.

В цитираното вече тълкувателно решение се констатира, че наказателното законодателство в Република България към момента на постановяване на Постановление № 8/1981 г. по н. д. № 10/81 г. на Пленума на Върховния съд /имащи отношение към престъплението подкуп/ е регламентирало като единствени форми на изпълнителни деяния на подкупа съответно „даването“ (при активния) и „приемането“ (при пасивния) на дара или облагата. Престъплението като резултатно се е считало за осъществено с фактическото им получаване/приемане от длъжностното лице. Според ОСНК възприетото схващане, че думите „приеме“ и „получи“ са с едно и също съдържание и че подкупът всякога е „сделка“, за чието осъществяване са необходими две насрещни прояви – даване и приемане на подкуп, е несъответно на новите редакции (след 2002 г.) на чл.304 от НК и чл.301 от НК.

На база изложеното се приема, че подкупът условно може да бъде определен като „договор“, само когато е изразена насрещна воля и е постигнато съгласие между двете „страни“ по договора /за вида и размера на облагата и поведението по служба/, който е нищожен, като противоречащ на закона. Когато длъжностното лице не приеме неследващата се облага, няма съгласие и договор, но въпреки липсата на договор с длъжностното лице, деецът, който е дал облагата, носи наказателна отговорност по чл.304 или 304а от НК.

Активният и пасивният подкуп са две отделни престъпления, уредени със самостоятелни по предмет и обхват наказателноправни норми. Деецът, който е дал облагата, носи наказателна отговорност по чл. 304 от НК въпреки липсата на съгласие на длъжностното лице да я приеме.

Анализът на цитираното тълкувателно решение, показва, че всяка теза, обосноваваща подкупа като форма на задружна престъпна дейност, следва да бъде отхвърлена, като несъответна на волята на законодателя. Ако винаги представлява „договор“ законодателят би го уредил като едно престъпление при „необходимо“ участие на двете „страни“ в осъществяване на изпълнителното деяние по основния състав на престъплението. Тогава изпълнението на престъплението би се осъществявало с двете насрещни деяния по даване и приемане на необходимите съучастници и естествено единното престъпление би било довършено с цялостното изпълнение на деянието не само на даващата, но и на получаващата страна /на другия необходим съучастник/ или с реалното приемане на облагата²⁸.

Активният и пасивен подкуп са две самостоятелни и различни престъпления, които не могат да се свързват помежду си, така че довършеността на едното престъпление да е обусловено от на друго лице вършещо съвсем различно престъпление. Без да са предвидени като единно престъпление, определянето им като факултативно съучастие или необходимо съучастие не съответства на волята на законодателя.

Кратките бележки по разгледаните две форми на задружна престъпна дейност сочат, че макар и добре развити в нормите на Общата и Особената част на НК, прилагането им в практиката създава известни затруднения. Това налага тези затруднения да бъдат конкретно очертани, което е едно от условията те да бъдат преодолени в процеса на правоприлагане.

²⁷ Владимирова, Р. Цит. съч. с.125.

²⁸ Марков, Р. Проблеми на наказателноправната квалификация на подкупа, сп. Правна мисъл, С., Институт за държавата и правото, 2020, бр.1, с.58-59.

Литература:

1. Долапчиев, Н. Наказателно право. Том първи. Обща част. С., БАН, 1994.
2. Ненов, И. Наказателно право на Република България. Обща част. Книга втора. ред. А. Стойнов, С., Софи-Р, 1992.
3. Стойнов, А. Наказателно право. Обща част. Второ издание. С., Сиела, 2019.
4. Гиргинов, А. Наказателно право на Република България, Обща част, Второ основно преработено и допълнено издание, С., Софи-Р, 2009.
5. Марков, Р. Престъпна и правомерна дейност на множество лица. С., Феня, 2006.
6. Филчев, Н. Способ на извършване на престъплението. С, Университетско издателство „Климент Охридски“, 1990.
7. Пушкарова, И. Форми на организирана престъпна дейност по Наказателния кодекс на Република България, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2011.
8. Владимирова, Р. Съучастие при усложнена престъпна дейност, РУ „Ангел Кънчев“, Юридически факултет, 1996.
9. Марков, Р. Проблеми на наказателноправната квалификация на подкупа, сп. Правна мисъл, С., Институт за държавата и правото, 2020, бр.1.